DE PEPERKULTUUR IN BENKOELÉN EN DE LAMPONGSCHE DISTRIKTEN.

Tot behoud van de kolonne,
Leve de waarheid!

Toen in 1596 Cornelis Houtman voor het eerst Sumatra's westkust bezocht, dreven de Engelschen daar reeds gedurende vele jaren handel, voornamelijk in peper. Van lieverlede slaagden zij er in, kantoren te vestigen in Atjin, te Ajer Bangies, Priaman, Padang, Mendjoeta, Bantal, Selibar, later tot Kroë, en hoewel de Hollanders ook hier en daar, zooals onder anderen te Indrapoera, vasten voet kregen, zoo bleven zij toch gedurende geruimen tijd meester van de voornaamste peperhavens van *Atjin* tot aan de *Flakke hoek*. De peper van Lampong werd tot het jaar 1808 grootendeels door de Bantamsche vorsten opgekocht; dit was ook het geval met die van Benkoelen tot 1685, het jaar waarin de Engelsche kompagnie zich voor goed daar vestigde. Op verschillende plaatsen aan de Westkust van Sumatra was dus reeds vóór 1596 de peperkultuur inheemsch en dat de opbrengst belangrijk was, blijkt uit de rijkdom waarmee Hollanders, Engelschen en Portugezen om het bezit daarvan streden. Marsden zegt dat de opbrengst der Engelsche kantoren jaarlijks 1200 ton van 1600 weight, zijnde nagenoeg 15,600 pikols bedroeg.

In Atjin waren de meeste pepertuinen het eigendom van hoofden en aanzienlijken en werden ze, zoo als daar nu nog het geval is, door slaven of pandelingen bewerkt. In de andere streken werd die kultuur grootendeels door de bevolking, aangemoedigd door geschenken en een redelijke winst, geheel vrijwillig gedreven. Wel deden de hoofden hun best om aan die kultuur uitbreiding te geven. Zij hadden daarbij belang, omdat zij zich op die wijze den steun en de goede gunsten van den Bantamschen vorst verzekerden en geschenken en titels verkregen, maar dwang kon door hen niet uitgeoefend worden, daartoe hadden zij geen macht.

Toen de Engelsche kompagnie zich voor goed te Benkoelen vestigde, werden met de hoofden overeenkomsten gesloten waarbij deze zich verbonden door hunne onderhoorigen peper te doen planten en het produkt aan de kompagnie te leveren, waarvoor hun bescherming zou worden verleend, hun gezag zou worden gesteund en hun een recht per Bakor van de uit hun distrikt of kampong geleverde peper ten bedrage van 2 spaansche dollars, zijnde f 1,45 per pikol, zou worden betaald. De planters ontvingen f 11 per pikol voor de zwarte en f 15 voor de witte peper, terwijl jaarlijks geschenken werden uitgedeeld aan hoofden en planters die het meeste produkt hadden geleverd.

Omtrent dit monopolie zegt Marsden (3e ed. blz. 130) „This low price, at which the natives submit to cultivate their plantations, affording to each man an income of not more than from eight to twelve dollars yearly, and the undisturbed monopoly we have long possessed of the trade, from near Indrapoera northward to Flatpoint southward, are doubtless to a principal degree to be attributed to the peculiar manner in which this part of the island is shut up, by the surfs which prevail along the southwest coast, from communication which strangers, whose competition would naturally produce the effect of enhancing the price of the commodity”..... „thus it appears that these natural obstructions, which we are used to lament as the greatest detriment to our trade, are in fact advantages to which it in a great measure owes its existence. So in the northern countrie of the island, where the people are numerous and their ports good, they are found to be more independent also, and refuse to cultivate plantations upon any other terms than those on which they can deal with private traders.”

Inderdaad is Benkoelen het eenige land op Sumatra waar een verplicht kultuur- en monopoliestelsel is ingevoerd. Op de koffiekultuur te Padang en bovenlanden is dit slechts langzamerhand toegepast en steeds onder verzachtende vormen; daarbij is zooveel mogelijk schijn van dwang vermeden.

De levering en opkoop van peper geschiedde eens per jaar. Op de strandplaats van ieder distrikt waar zich een pakhuis bevond, en dat was alleen op de enkele plaatsen van waar het transport over zee naar de hoofdplaats Benkoelen kon geschieden, werd een vereeniging of koempoelen gehouden, waarop de planters van heinde ver werden uitgenoodigd met hunne peper en hunne vechthanen te verschijnen. De peper, die meest met vloten de

rivieren werd afgevoerd en vervolgens langs het strand moest worden gepikkeld, kon niet voor dat ze gedroogd en gewand was, in ontyangst worden genomen. Intusschen nam het spel een aanvang waarbij gewoonlijk de hoofden en kompagnies-dienaren met de verdiensten van de onnoozele planters gingen strijken. Toch kwamen deze door het spel gelokt, telken jare met hunne peper naar beneden, zoolang zij althans hunne vrijheid behielden, want velen moesten die verliezen na vrouw en kinderen verspeeld te hebben. De residenten of agenten van de kompagnie in de afdeelingen waren meestal de geldschieters die tevens zorgden voor den afzet der pandelingen naar de hoofdplaats, waar ze in de notentuinen werden te werk gesteld. Bij de koempoelens waren het ook deze en andere ondergeschikte beambten die met hoofden en vreemde kooplieden een winstgevend handel in lijnwaden en snuisterijen dreven en deze op voordeelige wijze bij de planters tegen peper inruilden. Het schijnt intusschen dat door al deze praktijken de aanmoediging der hoofden niet voldoende was om de opgezetenen voortdurend smaak te doen vinden in de peperkultuur, en er eenige dwang werd vereischt om deze op een gewenschte hoogte te houden. Van lieverlede kwam een stelsel van boeten in zwang, dat de hoofden, gesteund door de kompagnie, in staat stelde hunne onderhoorigen te dwingen en zich zelf tevens te verrijken. L'appétit vient en mangeant, de ijver der hoofden in 't beboeten nam gaandeweg toe. Voor het minste vergrijp moest de planter betalen. De in de tuinen staande gras-halmpjes, natuurlijk de hoogsten, werden gemeten met stapels Spaansche dollars die dan het bedrag van de boeten die geëischt werd uitmaakten. Had de ongelukkige geen geld, dan maar een broeder, zuster of kind verpand; had hij die niet meer, dan moest hij er zelf aan gelooven. Op die wijze scheen het voor de hoofden gemakkelijk weerspannige onderdanen te verwijderen en meer en meer gezag te krijgen.

Velen kwamen echter hiertegen op, trokken naar afgelegene Talangs en weigerden het bestuur te gehoorzamen. Meer en meer ontstond een geest van verzet; het aantal misdrijven nam toe, het was geen zeldzaamheid dat dienaren van de kompagnie vermoord werden. De hoofden, bevreesd hun invloed geheel te verliezen, speelden een dubbelzinnige rol en waren niet te vertrouwen. Van Celebes, Madura, Bali en elders werden hoofden met hunne volgelingen ontboden om in de binnenlanden gezag te voeren en als beambten te worden geplaatst.

In vele afdeelingen werden de landshoofden nu geheel aan deze vreemdelingen ondergeschikt, hetgeen ongenoegen en wrevel deed ontstaan, nog voor kort geleden waren bijna alle inlandsche beambten in Benkoelen afstammelingen dezer vreemdelingen. Zij hebben in dat gewest veel kwaad gedaan en veel kwaad bloed gezet.

Onder die omstandigheden ging de peperkultuur niet vooruit, en toen in 1825 Benkoelen onder het Nederlandsch gezag kwam, bedroeg de geheele opbrengst niet veel meer dan 4000 pikols. In de eerste jaren van ons bestuur kwam er in den toestand geene verbetering; wel nam in 1850—1852 de peperproduktie eenigzins toe, dank zij den ijver van den adsistent-resident P. C. van Royen bijgestaan door den bekwamen gezaghebber N. Hewetson, en klom tot 6000 pikols, maar de algemeene staat van zaken bleef slecht, dezelfde oorzaken hadden, ondanks beleid en ijver onder ons bestuur, dezelfde gevolgen als vroeger. De Engelsche methode om peper te verkrijgen was nog altijd in gebruik, alleen met dit verschil dat de betaling aan de planters was verminderd tot f 6,50 voor de pikol zwarte, en f 8,50 voor de witte, en die aan de hoofden van f 0,50 tot f 1.—

De 82000 planters ontvingen gemiddeld ieder f 2,00 'sjaars voor $\frac{1}{4}$ pikol die als doorslag geleverd werd, en moesten alvorens zij dit bedrag ontvingen, aan boeten enz. veel meer betalen.

Met een matige geldelijke belasting die met veel minder dwang had kunnen verkregen worden, hadden de bestuurskosten kunnen worden gedekt, terwijl bij een opbrengst van 3000 pikols — de gemiddelde door ons in de voordeelige jaren verkregen oogst — ter naauwernood de uitgaven, speciaal voor de kultuur benoodigd, konden worden bestreden. Intusschen werd bij Gouvernem. besluit van 30 December 1854 no. 8 Ind. Staatsbl. no 101, eene nieuwe regeling vastgesteld, waarbij bepaald werd, dat slechts door overreding en minnelijke toespraak, en alleen bij bepaalden onwil door toepassing van art. 28 der bepalingen ter regeling van eenige onderwerpen van strafzaken welke eene dadelijke voorziening vereischen, met uitzondering van rottanslagen, de planters tot hun plicht moesten worden gebracht. Het boetenstelsel werd dus afgeschaft en nu was het ook met den ijver van de hoofden voor de kultuur gedaan. Toen nu ook in 1865 het pandelingschap in Benkoelen een einde nam (Stbl. 1865 no, 1041) kon de verplichte aanplant niet meer gehandhaafd worden, de weerzin der bevolking daartegen was te sterk om dien door toespraak, hoe minnelijk ook, te overwinnen.

Maar nu ook keerde rust, orde en tevredenheid terug. De hoofden werden weer de eenvoudige vertegenwoordigers hunner kampongbevolking voor wier belangen zij nu enkel geroepen waren te waken; de verbroken schákel was weer gelegd, de belangen van bevolking, hoofden en bestuur stonden niet meer vijandig tegenover elkander. Toch is tot heden de toestand nog niet geheel zuiver. Hoewel de regering blijkens het voorkomende in het koloniaal verslag over 1870, de Gouvernements peperkultuur in Benkoelen heeft opgegeven, zoo is de ordonnantie waarbij het monopolie van dat produkt aldaar is afgeschaft, nog niet uitgevaardigd. Of de peperkultuur in Benkoelen als vrije volkskultuur weer zal kunnen bloeijen, wanneer die afkondiging eerst plaats heeft nadat de laatste sporen der hier en daar nog aanwezige tuinen verdwenen zijn, zal de tijd moeten leeren.

Het bleek spoedig dat de bevolking van Benkoelen ontheven van de druk der verplichte kultuur, zich van lieverlede op de teelt van andere gewassen of op meer winstgevende bedrijven, als het zoeken van damas enz. ging toelleggen en naarmate nu ook meer en gemakkelijker verkeer ontstond door verbetering der gemeenschapsmiddelen, kwam er ook meer handel en welvaart. De volgende cijfers van in- en uitvoer leveren hiervan het bewijs, vooral wanneer men in aanmerking neemt dat gaandeweg de opbrengst of uitvoer van Gouvern. peper verminderde, totdat die in 1869 slechts een veertigtal pikols bedroeg.

	Invoer.	Uitvoer.		Invoer.	Uitvoer.
1863	461,531	181,913	1867	695,870	289,036
1864	587,824	225,664	1868	573,054	375,548
1865	577,405	230,075	1869	693,192	391,840
1866	576,814	220,069			

Na 1808, toen het Bantamsche rijk direkt onder het Nederlandsch gezag kwam, werden gedurende verscheidene jaren de kusten van de Lampongs onveilig gemaakt door zeeroovers, en ontstonden er ook binnen 'slands onlusten waardoor de peperkultuur bijna geheel te niet ging. Na 1858, toen voor het eerst een geregeld bestuur in dat gewest georganiseerd werd, kwam er weer orde en veiligheid, de handel begon weer te bloeijen, en daar den landbouwer volkomen vrijheid werd gelaten, ontwikkelde zich weer de oude volkskultuur en heeft deze thans eene hoogte bereikt, die zeker minstens gelijk staat met vroeger en die, blijkens de belangrijke aanplantingen die jaarlijks plaats hebben, weldra eene aanzienlijke uitbreiding zal erlangen, naast de tuinen

door Lampongers aangelegd, even als die der Bantammers welke gelokt door de voordeelen welke de peperkultuur oplevert, zich komen vestigen in het land waar vrijheid heerscht en zekerheid van bezit. De volgende cijfers toonen aan hoe de peperkultuur vooruit is gegaan.

De opbrengst was in	1856	4730	pikols.
	1865	7966	"
	1869	14355	"
	1870	23000	"

De prijs die in dit laatste jaar door de ruim 4000 planters verkregen werd, was gemiddeld f 18 per pikol of f 100 per man (*).

De 120,000 zielen sterke bevolking van de Lampongsche distrikten levert en verbruikt thans 'sjaars voor eene waarde van f 2,000,000. Zonder bezwaar zou zij eene belasting kunnen opbrengen waarmede de bestuurskosten ruimschoots zouden kunnen worden gedekt. De medegedeelde feiten wijzen ons de koers die gevolgd en de klippen die vermeden moeten worden.

18 Junij 1872.

A. Pr. v. D. H.

(*) Het verdient opmerking dat toen in 1861 het bestuur, vermeenende in het belang van de bevolking te handelen, een direct toezicht trachtte uit te oefenen op de koffijkultuur waarop de bevolking zich in sommige distrikten was gaan toeleggen, de koffijtuinen verlaten werden en eerst in de laatste jaren de bevolking met die kultuur weder begonnen is, in het vertrouwen dat het bestuur zich van alle bemoeienis daarmede zal onthouden